MICHALINA IGNACIUK 21.08.2023

Ryzyko dysleksji – symptomy, diagnoza i metody pracy z uczniem

Szacuje się, że 10–15% populacji ma dysleksję, czyli ok. trzech uczniów w każdej klasie! Czy wiesz czym jest ryzyko dysleksji i jakie są jego symptomy w klasach 0-3? Czy nauczyciel może przeprowadzić przesiewową diagnozę w kierunku ryzyka dysleksji u dzieci? Na te pytania znajdziesz odpowiedzi w poniższym artykule. Przedstawimy również 10 ogólnych zasad w pracy z uczniami z ryzykiem dysleksji lub dysleksją , a także przykłady przyjaznych ćwiczeń i metod nauczania.

Czym jest ryzyko dysleksji

Rozwojowe zaburzenia uczenia się (dysleksja, dysortografia, dysgrafia i dyskalkulia) przeważnie zauważane są dopiero wtedy, kiedy ich objawy się nasilają. Jednak o wiele bardziej korzystna dla dziecka będzie sytuacja, w której zostanie ono objęte specjalistycznym wsparciem już na wczesnym etapie rozwoju. W związku z potrzebą wczesnej diagnozy i interwencji prof. Marta Bogdanowicz w 1993 roku wprowadziła termin **„ryzyko dysleksji”**, który należy stosować „w odniesieniu do uczniów, którzy napotykają na pierwsze trudności w nauce, pomimo inteligencji w normie oraz dobrze funkcjonujących narządów zmysłów i prawidłowej opieki dydaktycznej i wychowawczej w szkole i w domu”. Wystąpienie ryzyka dysleksji jest bardziej prawdopodobne u dzieci:

- z nieprawidłowego przebiegu ciąży (np. wcześniactwo),
- z rodziny obciążonej genetycznie dysleksją.

Szacuje się, że **10–15% populacji ma dysleksję**, czyli ok. trzech uczniów w każdej klasie! Przy czym należy pamiętać, że nie każde dziecko z ryzykiem dysleksji (https://www.nowaera.pl/funkcje-psychofizyczne) będzie miało w przyszłości zdiagnozowane to zaburzenie.

Symptomy ryzyka dysleksji w klasach 0–3

Początkowe symptomy dotyczą najczęściej pierwszych niepowodzeń szkolnych, czyli np. trudności z zapamiętaniem wierszyka, lustrzanym zapisem liter i cyfr, oraz nasilonych trudności w pierwszych próbach nauki czytania. Z kolei symptomy ryzyka dysleksji w klasach 1–3 zaczynają być coraz bardziej uciążliwe i widoczne. Ich znajomość jest warunkiem prawidłowego rozpoznania w celu zapewnienia adekwatnego wsparcia (https://www.nowaera.pl/funkcje-psychofizyczne). Symptomy te obejmują:

- **funkcje wzrokowo-przestrzenne:** dziecko ma trudności z przepisywaniem tekstu z tablicy, myli podobne litery „b–d” lub wyrazy „od–do”;
- **funkcje słuchowo-językowe:** dziecko przekręca złożone wyrazy (np. pomirodowa), nie różnicuje głosek, które brzmią podobnie (ż–sz), ma obniżoną umiejętność analizy i syntezy głoskowej;
- **pamięć sekwencyjną:** dziecko ma trudności z zapamiętaniem w kolejności dni tygodnia czy miesięcy, z

zapamiętaniem tabliczki mnożenia;

czytanie: dziecko cechują wolne tempo czytania i liczne pomyłki (przekręcanie wyrazów, pomijanie lub dodawanie liter), skupienie się na technice czytanie, przez co rozumienie treści jest niepełne, zauważalna męczliwość oraz często towarzysząca niechęć do czytania;

pisanie: dziecko popełnia liczne błędy ortograficzne oraz tzw. specyficzne – przede wszystkim w pisaniu ze słuchu, polegające na myleniu liter podobnych graficznie (b–d) lub podobnie brzmiących głosek (f–w), błędy w zmiękczeniach, w głoskach nosowych (ą–om) itp.

Diagnoza ryzyka dysleksji

W celu przeprowadzenia przesiewowej diagnozy w kierunku ryzyka dysleksji (https://www.nowaera.pl/funkcje-psychofizyczne) u dzieci z klas 1–3 nauczyciel lub rodzic może skorzystać z narzędzia diagnostycznego **„Skali ryzyka dysleksji”** autorstwa Marty Bogdanowicz. Skala zawiera 24 stwierdzenia, które należy ocenić kolejno w czterostopniowej skali ze względu na stopień nasilenia danego objawu. Wynik wskazujący na wysokie ryzyko wystąpienia dysleksji warto pogłębić w poradni psychologiczno-pedagogicznej. Przy czym należy pamiętać, że dysleksję diagnozuje się po ukończeniu 3 klasy, zaś do tego czasu mówimy o diagnozie właśnie ryzyka dysleksji. Nauczyciel może przekazać diagnostom w poradni uzyskane wyniki z badania przesiewowego oraz prace własne dziecka. Wydana opinia psychologiczno-pedagogiczna to dokument, w którym oprócz diagnozy np. ryzyka dysleksji znajdziemy opis mocnych stron dziecka oraz obszarów wymagających dalszej pracy, a także wskazówki do pracy dla nauczyciela oraz dla rodzica.

W ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole dziecko może uczęszczać na zajęcia korekcyjno-kompensacyjne (terapię pedagogiczną), które prowadzi terapeuta pedagogiczny. Najczęściej są to zajęcia grupowe, jednak liczba uczestników nie może przekraczać pięciu.

10 ogólnych zasad w pracy z uczniami z ryzykiem dysleksji lub dysleksją

1. Zapoznaj się z opinią psychologiczno-pedagogiczną dziecka, znaj jego słabe i mocne strony.
2. W nauczaniu wykorzystuj metody polisensoryczne, czyli takie, które angażują więcej zmysłów. Postaraj się dodawać jak najwięcej elementów angażujących ruch.
3. Wydłużaj czas pisania kartkówek i testów. To ważne, aby dziecko potrafiło wykorzystać ten czas – np. na dwukrotne przeczytanie treści zadania lub dokonanie autokorekty.
4. Pamiętaj, że dostosowania nie polegają na obniżeniu wymagań! Jednym z rodzajów dostosowań jest zróżnicowanie form sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczać ocenianie na podstawie prac pisemnych ucznia.
5. Posadź dziecko blisko siebie po to, aby w razie potrzeby dyskretnie sprawdzić, czy nadąża za tokiem lekcji. To także pomoże w wyeliminowaniu dystraktorów, które mogą zakłócać koncentrację dziecka.
6. Często chwal dziecko! Jednak rób to umiejętnie. Wzmacniaj włożone wysiłek i zaangażowanie, chwal tok myślenia – zamiast mówić: „brawo, jesteś geniuszem”, powiedz: „widzę, że się ciężko napracowałeś(-aś)” albo „doceniam twoje zaangażowanie, jak na to wpadłeś(-aś)?”.
7. Jeśli dziecko ma stwierdzoną dysgrafię (rozwojowe zaburzenie w zakresie opanowania poprawnego

poziomu graficznego pisma – kaligrafii), to akceptuj pisanie na komputerze dłuższych wypowiedzi pisemnych, nie oceniaj grafii w zeszytach.

8 Dyktanda oceniaj w sposób opisowy, nie obniżaj oceny za błędy ortograficzne. Zielonym długopisem napisz, co udało się dobrze zrobić.

9 Pozwól na słuchanie audiobooków lektur ze śledzeniem tekstu.

10 W przedmiotach ścisłych uwzględniaj poprawność toku rozumowania poszczególnych etapów, nie tylko wyniku, w razie wątpliwości dopytuj. Uwzględnij trudności dziecka – np. mylenie znaków działań czy przestawianie cyfr.

Przykłady przyjaznych ćwiczeń i metod nauczania

1. **Ortografia – atrakcyjna wersja „zwykłego" dyktanda!**
   Biegane dyktando – uczniowie podbiegają do kartki i zapisują po kolei po jednej literze z podanego słowa z trudnością ortograficzną tak długo, aż razem napiszą cały wyraz.
   Dyktando drużynowe – każdy uczeń samodzielnie pisze dyktando, następnie w grupach uczniowie wspólnie poprawiają i oddają jedną, wspólną wersję.
2. **Czytanie ze zrozumieniem – zaangażuj ucznia!**
   Ułóż treść zadania – zadaniem ucznia jest wymyślenie zadania do podanej odpowiedzi.
   Stwórz pytania – zadaniem ucznia jest wymyślenie pytań do przeczytanego tekstu. Na pytania może odpowiedź np. kolega lub koleżanka z ławki.
3. **Koncentracja uwagi – na materiale literowym i obrazkowym!**
   Kodowanie – uczeń ma za zadanie rozkodować hasła. Żeby to zrobić, musi wpisać odpowiednie litery pod symbolami.
   Rysowanie według wzoru i rysowanie odbić lustrzanych – uczeń ma za zadanie przerysować zgodnie ze wzorem, dbając o szczegóły i precyzję wykonania.
   Ćwiczenia pochodzą z książki *Koncentracja uwagi* (https://www.nowaera.pl/ksztalcenie-specjalne/oferta-1-3#zaawansowany-tekst-afb60895-5ecb-4087-8860-d3d92f8f94ed) z serii „Funkcje psychofizyczne" (https://www.nowaera.pl/ksztalcenie-specjalne/oferta-1-3#zaawansowany-tekst-afb60895-5ecb-4087-8860-d3d92f8f94ed) wydawnictwa Nowa Era.
4. **Percepcja wzrokowa – na materiale literowym i obrazkowym!**
   Bigos wyrazowy – z podanego ciągu wyrazowego uczeń ma za zadanie odszukać wyrazy.
   Wyszukiwanie obrazków na daną literę – uczeń ma za zadanie rozpoznać litery i przedmioty na obrazkach, podać ich nazwy, a następnie odszukać takie, które rozpoczynają się od tej samej litery.
   Ćwiczenia pochodzą z książki *Percepcja wzrokowa* (https://www.nowaera.pl/ksztalcenie-specjalne/oferta-1-3#zaawansowany-tekst-afb60895-5ecb-4087-8860-d3d92f8f94ed) z serii „Funkcje psychofizyczne" (https://www.nowaera.pl/ksztalcenie-specjalne/oferta-1-3#zaawansowany-tekst-afb60895-5ecb-4087-8860-d3d92f8f94ed) wydawnictwa Nowa Era.

Bibliografia

Bogdanowicz M., *Ryzyko dysleksji. Problem i diagnozowanie*, Gdańsk 2002.

Bogdanowicz M., Adryjanek A., *Uczeń z dysleksją w szkole. Poradnik nie tylko dla polonistów*, Gdynia 2005.

Krasowicz-Kupis G., *Nowa psychologia dysleksji*, Warszawa 2019.

Międzynarodowa Klasyfikacja Chorób ICD-11, w: G. Krasowicz-Kupis, *Nowa psychologia dysleksji*, Warszawa 2019, s. 21, https://icd.who.int/en (https://icd.who.int/en).

Okrzesik D., *Równy Start w Sopocie*, „Dysleksja. Biuletyn Polskiego Towarzystwa Dysleksji" 2008, nr 2 (4), s. 7–10.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2017 poz. 1591).

Seria książek „Funkcje psychofizyczne" wydawnictwa Nowa Era (Warszawa 2022).

Słupek K., *Uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, Gdańsk 2018.